

ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه جهت‌گیری هدف در ورزشکاران

زاهده رحمانیان^۱✉، سید محمدکاظم واعظ موسوی^۲، مهدی سهرابی^۳

۱- دکتری روان‌شناسی ورزشی دانشگاه فرهنگیان یاسوج

۲- استاد دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه امام حسین^(ع)، تهران.

۳- دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده تربیت‌بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه فردوسی مشهد.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۰۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۲/۰۴

چکیده

هدف پژوهش: هدف از پژوهش حاضر بررسی پایایی و روایی «پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش» در ورزشکاران جوان بود. **روش پژوهش:** روش این پژوهش توصیفی از نوع زمینه‌یابی است. تعداد ۲۵۵ ورزشکار از ۴ باشگاه مردانه و ۳ باشگاه زنانه در شهرستان جهرم انتخاب شدند. **یافته‌ها:** تحلیل عاملی اکتشافی، دو عامل خودمداری و تکلیف‌مداری را نشان داد که در مردان ۳۸/۰۵ و در زنان ۳۹/۰۱ درصد از واریانس کل جهت‌گیری هدف را تبیین می‌کنند. ضرایب پایایی نشان داد که پرسشنامه دارای همسانی درونی قابل‌قبولی از طریق آلفای کرونباخ (به ترتیب در مردان و زنان ۰/۷۲ و ۰/۵۵) و نیز از طریق دو نیمه‌سازی (به ترتیب در مردان و زنان ۰/۴۶ و ۰/۵۹) است. **نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج به دست آمده، پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش از نمرات هنجاری و ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی در جامعه پژوهشی برای بررسی جهت‌گیری انگیزش یا چشم‌انداز هدف ورزشکاران جوان برخوردار می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: پایایی، تحلیل عاملی، جهت‌گیری هدف، روایی، ورزش.

Psychometric Properties of Goal Orientation Questionnaire in athletes

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to evaluate the validity and reliability of "The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ)" in young athletes. **Methods:** In this descriptive survey study, 255 athletes of four men clubs and three women clubs located in Jahrom city were selected.

Results: Exploratory and confirmatory factor analysis indicated two factors of task and ego orientations. Reliability coefficients indicated that the questionnaire possessed acceptable internal consistency of Cronbach's alpha (0.55 in men and 0.72 in women), and split-half reliability (0.46 in men and 0.59 in women). **Conclusion:** TEOSQ has proper normative data and psychometric properties to survey motivational orientation or goal perspective of young athletes.

Keywords: Reliability, Factor Analysis, Goal orientation, Validity, Sport.

✉ نویسنده مسئول: زاهده رحمانیان تلفن: ۰۹۱۷۷۹۱۱۵۲۹

آدرس: یاسوج، دانشکده علوم انسانی، پردیس کوثر، دانشگاه فرهنگیان

E-Mail: zr7911529@chmail.ir

مقدمه

پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش^{۱۰} (۴-۵)، با توجه به چنین تفاوت‌های فردی در ملاک‌های مبتنی بر موفقیت‌های ذهنی در حوزه ورزشی توسعه یافته‌اند. افراد می‌توانند دارای میزان کم یا زیاد یک یا هر دو جهت‌گیری هدف باشند. داشتن جهت‌گیری هدف خودمدار و تکلیف‌مدار پایین، نشانه آن است که فرد علاقه‌ای به نشان دادن شایستگی خود به‌خصوص در ورزش ندارد، اعم از اینکه آن مهارت خودمدار است و یا دیگرمدار. اگر چنین افرادی، در حال حاضر ورزش می‌کنند، پیش‌بینی می‌شود که مشارکت خود را در کلاس‌های ورزشی به مدت طولانی حفظ نخواهند کرد (دودا، درحال چاپ). بااین‌حال، پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که جهت‌گیری خودمدار و تکلیف‌مدار با تمام ابعاد انگیزه درونی مطابقت دارد و می‌توان برای تشویق جوانان به ورزش، از آن کمک طلبید (۶). علاوه بر این، افراد دارای جهت‌گیری تکلیف‌مدار، بدون در نظر گرفتن جو انگیزشی، در مقایسه با افراد دارای جهت‌گیری خودمدار به‌طور درونی و آسان‌تر به برنامه‌های ورزشی پایبند هستند و انگیزه بیشتری برای انطباق با گروه دارند (۷).

برخی پژوهش‌ها در زمینه مقایسه جهت‌گیری هدف بین زنان و مردان، اظهار نموده‌اند که زنان نسبت به مردان (دانشجویان ورزشکار) دارای جهت‌گیری هدف تکلیف‌مدار بالاتری هستند ولی هیچ تفاوت جنسیتی در جهت‌گیری هدف خودمدار وجود ندارد (۸). بااین‌حال، پژوهش‌های دیگری نشان داده‌اند که هیچ تفاوت جنسیتی در جهت‌گیری هدف تکلیف‌مدار وجود ندارد و مردان دارای جهت‌گیری هدف خودمدار بیشتری نسبت به بانوان هستند (۹). دودا (۱۹۸۸) نیز در پژوهشی نشان داد که زنان (به‌ویژه در ورزش‌های رقابتی) دارای جهت‌گیری هدف ورزشی مبتنی بر مقایسه اجتماعی بیشتری نسبت به مردان هستند (۱۰). در زمینه چگونگی اثر سطح تجربه ورزشی و نوع ورزش (رقابتی یا تفریحی) بر جهت‌گیری هدف، برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که جهت‌گیری تکلیف‌مدار و خودمدار ورزشکاران رقابتی در رده‌های سنی بالاتر بیشتر از گروه‌های دیگر است و جهت‌گیری تکلیف‌مدار ورزشکاران زن باشگاهی بالاتر از دانشجویان سال دوم یا سوم و دانشجویان ورزشکار است (۸). پژوهش‌های دیگری نشان داده‌اند که

جهت‌گیری هدف^۱، الگوی منسجمی از باورهای فرد است که منجر به اتخاذ شیوه‌های متفاوت برخورد، درگیر شدن و پاسخ‌دهی به موقعیت‌های یادگیری می‌شود (۱). دو نوع جهت‌گیری وجود دارد: جهت‌گیری هدف تسلط^۲ یا (تکلیف محور^۳) و جهت‌گیری عملکردی^۴ (خودمحور^۵). جهت‌گیری تکلیف‌محور بر اساس تمرکز بر یادگیری، تسلط بر تکلیف، استفاده از استراتژی‌های عمیق پردازش اطلاعات و تلاش فراوان برای نظم‌بخشی به فرایند یادگیری تعریف می‌شود. در حالی که جهت‌گیری خودمحور بر مقایسه اجتماعی، بهتر از دیگران بودن و اثبات توانایی برتر خود نسبت به دیگران متمرکز می‌باشد (۲).

در دو دهه گذشته، نظریه هدف موفقیت^۶ (۳) نظریه اصلی مورد استفاده برای درک انگیزه موفقیت در ورزش بوده است که بر مشوق‌ها و عواقب انگیزشی اهداف مبتنی بر خود و تکلیف متمرکز می‌باشد. طبق این نظریه، شایستگی یا توانایی را می‌توان با استفاده از معیارهای خودمحور و یا دیگرمدار^۷ بررسی نمود. این دو مفهوم توانایی، در عرض دو هدف موفقیت متمایز، یعنی مشارکت تکلیف‌مدار و خودمدار^۸ تعبیه شده‌اند. در یک حالت مشارکت تکلیف‌مدار، ورزشکاران جوان توانایی خود را به شیوه خود-ارجاعی^۹ پردازش می‌کنند و اگر مهارت‌ها را برای رسیدن به هدف، بهبود موفقیت شخصی، تسلط بر تکلیف و انجام بهترین کارها بیاویزند، احساس شایستگی می‌کنند. در مشارکت مبتنی بر خود، فرد به مقایسه توانایی برتر خود با دیگران می‌پردازد و یا آن تکلیف را خارج از توان دیگران نشان می‌دهد؛ به‌طوری‌که با موفقیت یکسان و تلاش کمتری نسبت به دیگران به هدف می‌رسد. در چنین شرایطی وی به‌عنوان یک جوان ورزشکار، احساس (بالای) شایستگی می‌کند و به دنبال آن، احساس ذهنی موفقیت دارد (۳). ورزشکاران با توجه به میزان جهت‌گیری هدف خودمدار یا تکلیف‌مدار با یکدیگر متفاوت هستند. ابزارهایی مانند

1. goal orientation
2. mastery goal orientation
3. task orientation
4. performance approach
5. ego orientation
6. achievement goal theory (AGT)
7. self- or other-referenced
8. task and ego involvement
9. self-referenced

10. the Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ)

معتبرترین پرسشنامه‌هایی که در کشورهای دیگر توسط پژوهشگران در ابعاد گوناگون انگیزش موفقیت استفاده می‌شود، پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش (۵) است. بر این اساس سؤالاتی که در این پژوهش مطرح می‌شود این است که:

آیا مجموعه سؤال‌هایی که پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش را تشکیل داده‌اند، از پایایی برخوردار هستند؟
 آیا مجموعه سؤال‌هایی که پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش را تشکیل داده‌اند، دارای روایی مناسبی هستند؟

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش از طرح تحقیق توصیفی ۱ از نوع زمینه‌یابی ۲ استفاده شده است.

نمونه‌های پژوهش

با توجه به ضرورت وجود حداقل تعداد نمونه ۲۰۰ نفر در تحقیقات چند متغیر از جمله تحلیل عاملی (۲۰) و با توجه به قاعده کلین در استفاده از تحلیل عاملی که بر اساس آن تعداد سؤالات باید در ۱۰ الی ۱۵ ضرب شود (۲۱) و با در نظر گرفتن احتمال ریزش، نمونه آماری، مشتمل بر ۲۵۵ نفر از ۴ باشگاه مردانه (۱۳۲ ورزشکار مرد) و ۳ باشگاه زنانه (۱۲۳ ورزشکار زن) به‌طور داوطلبانه بود. محدوده سنی شرکت‌کنندگان در تحقیق حاضر ۱۶-۴۰ سال بود. ابتدا از بین کلیه مناطق ایران، استان فارس (جنوب ایران) - به دلیل آشنایی پژوهشگران با ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی آن - انتخاب شد. سپس، از بین کلیه شهرهای استان فارس، شهرستان جهرم انتخاب شد. بعد، از بین کلیه مناطق شهرستان جهرم به تصادف ۴ باشگاه ورزشی مردانه و ۳ باشگاه ورزشی زنانه انتخاب شدند. پس از آن به باشگاه‌های ورزشی هدف مراجعه و با هماهنگی مسئولان، ورزشکاران بزرگسال ۱۶-۴۰ سال انتخاب شدند و پس از جلب همکاری آن‌ها (با دادن هدایایی به قید قرعه از هر ۲۵ نفر، ۱ هدیه)، پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش ضمن توضیح مفاهیم و جملات دشوار اجرا شد.

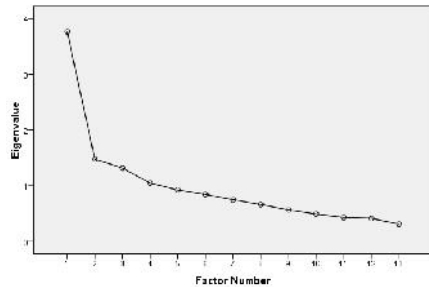
ابزار اندازه‌گیری

در این پژوهش از پرسشنامه جهت‌گیری خودمدار و تکلیف‌مدار ورزشی استفاده شده است که توسط دودا و

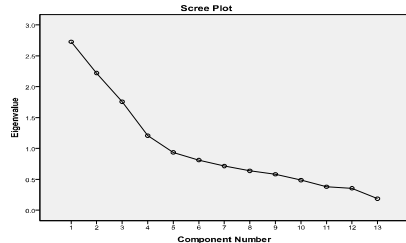
آلفای کرونباخ در یک نمونه از دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانی (۱۳-۱۸ سال) پرتغالی (تکلیف‌مداری ۰/۷۸ و خودمداری ۰/۸۵) و اسپانیایی (تکلیف‌مداری ۰/۸۰ و خودمداری ۰/۸۵) نیز مناسب بود (۱۶). آلفای کرونباخ بر نمونه گلف‌باز جوان مرد و زن در گروه سنی ۱۶ تا ۱۸ سال (اهل مالزی) برای سازه خودمداری ۰/۸۳ و سازه تکلیف‌مداری ۰/۵۷ به دست آورد (۱۸). در ایران، ابوالقاسمی و آریاپوران (۱۳۸۵) آلفای کرونباخ کل پرسشنامه را بر دانشجویان ورزشکار ۰/۸۲ به دست آورده‌اند (۱۹).

از این رو، جهت‌گیری هدف الگوی منسجمی از باورهای فرد است که طی آن فراگیران تلاش می‌نمایند تا شناخت، انگیزش و رفتار خود را مورد نظارت، تنظیم و کنترل قرار دهند و سازه‌های جهت‌گیری هدف ورزشی با تعدیل انگیزش باعث پایداری به تمرین بدنی می‌شوند. به همین جهت، پژوهش حاضر معطوف به حوزه مهمی است که ممکن است باعث توسعه و اجرای مداخلاتی برای ارتقاء انگیزش موفقیت ورزشی شود؛ چراکه گام اساسی در شناسایی اجزاء اصلی و ضروری باورهای انگیزش موفقیت ورزشی، توسعه ابزار قابل اعتماد و معتبری است که بتواند مفاهیم مربوط به سازه‌های جهت‌گیری هدف خودمداری و تکلیف‌مداری را بسنجد.

بعلاوه، علی‌رغم اهمیت جهت‌گیری هدف خودمداری و تکلیف‌مداری بر ارتقای انگیزش درونی و پایداری به ورزش، با نگاهی به ادبیات پژوهشی متوجه می‌شویم که در زمینه جهت‌گیری هدف ورزشی تفاوت فاحشی بین تحقیقات انجام‌شده در داخل و خارج از کشور وجود دارد؛ تحقیقات داخلی در این زمینه معدودند (۱۹) و آن پژوهشی که به بررسی پایایی این پرسشنامه پرداخته است از ذکر آلفا کرونباخ برای خرده مقیاس‌های آن خودداری نموده است. همچنین معلوم نیست که آیا این پرسشنامه دارای روایی سازه مناسبی برای ورزشکاران ایرانی، به‌طور مجزا از لحاظ جنسیت نیز است. علاوه بر این، اغلب مربیان و روان‌شناسان ورزشی برای تشخیص و سنجش انگیزش موفقیت، نیاز به ابزار دقیق و پایایی دارند که بتوانند در کمترین زمان ممکن، به بررسی میزان جهت‌گیری هدف افراد بپردازند. در نتیجه، نیاز به یک پرسشنامه در زمینه بررسی جهت‌گیری هدف ورزشی احساس می‌شود که به‌طور دقیق بتواند ابعاد گوناگون جهت‌گیری هدف ورزشکاران را تشخیص دهد و با فرهنگ بومی مغایر نباشد. در این شرایط، یکی از

نمودار ۱. الگوی نظری ساختار پرسشنامه در بانوان بر اساس معیار اسکری همراه با بار عاملی مربوطه و ارتباط ساختاری با خرده مقیاس‌ها

نمودار ۲. الگوی نظری ساختار پرسشنامه در مردان بر اساس معیار اسکری همراه با بار عاملی مربوطه و ارتباط ساختاری با خرده مقیاس‌ها

جدول (۱) وزن‌های عاملی هر یک از ماده‌ها را بعد از چرخش واریماکس نشان می‌دهد. در کل ۲ عامل، ارزش ویژه بالاتر از یک داشتند که در گروه مردان ورزشکار ۳۸/۰۵٪ و در گروه بانوان ورزشکار ۳۸/۹۵ درصد از واریانس کل آزمون را تبیین کردند. سؤالات ۴ و ۸ در گروه مردان و سؤال ۱ در گروه بانوان، به دلیل داشتن بار عاملی کمتر از ۰/۳۰، از پرسشنامه حذف شدند.

«جهت‌گیری تک‌مدار» در هر دو گروه عامل اول بود که در گروه مردان دارای ارزش ویژه ۲/۷۳ بود که ۲۰/۹۷٪ از واریانس کل آزمون را تبیین می‌کرد و ارزش ویژه آن در گروه بانوان ۳/۲۷ بود که ۲۵/۱۸ درصد از واریانس کل آزمون را برآورد می‌کرد.

عامل دوم «جهت‌گیری خودمدار» بود که در گروه مردان دارای ارزش ویژه ۲/۲۲ بود که ۱۷/۰۸٪ از واریانس کل را تبیین می‌کرد و در گروه بانوان ارزش ویژه برابر با ۱/۷۹ داشت که ۱۳/۷۷ درصد از واریانس کل آزمون را برآورد می‌کرد.

نیکولاس (۱۹۹۲) به منظور سنجش جهت‌گیری هدف در محیط ورزشی ساخته شده است و حسین‌نژاد (۱۳۸۸) آن را به فارسی ترجمه نموده است (۲۲). این پرسشنامه دارای دو مقیاس جهت‌گیری هدف در مورد تکلیف و خود است که ۱۳ ماده دارد و هر آزمودنی به این ماده‌ها با مقیاس پنج‌درجه‌ای (از «کاملاً موافق» تا «کاملاً مخالف») پاسخ می‌دهد (پیوست ۱).

تحلیل آماری

برای بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی و نیز همبستگی متقابل زیرمقیاس‌ها و نمرات کل مقیاس جهت‌گیری هدف ورزشی استفاده شد. پایایی پرسشنامه از طریق ضرایب آلفای کرونباخ و دونیمه‌سازی مرتبط با خرده مقیاس‌ها و کل مقیاس جهت‌گیری هدف ورزشی برآورد شد.

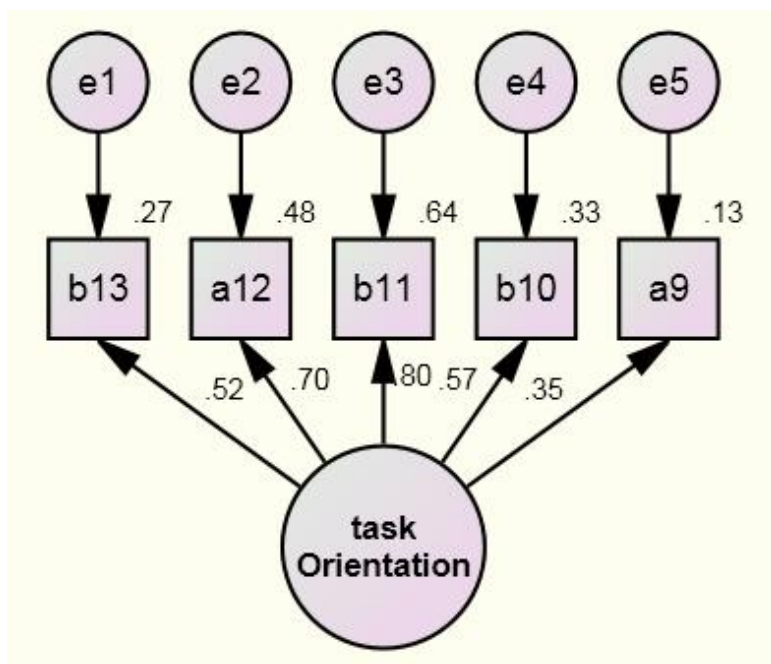
یافته‌ها

برای بررسی «ساختار عاملی» پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش با استفاده از شیوه اکتشافی و روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی، عامل‌های دخیل در آزمون بررسی شد. به‌منظور تعیین تعداد عامل‌ها، نمودار ارزش ویژه همه عامل‌ها (در اینجا منظور ۱۳ گویه) ترسیم گردید و بر اساس معیار اسکری^۱، تعداد عواملی که باید استخراج شود، تعیین گردید و با روش واریماکس چرخش داده شد. طبق معیار اسکری اعداد حاصل از نمودار اسکری که بالاتر از ۱ بودند (نمودار ۱ و ۲) و مشمول حداقل ۳ ماده از پرسشنامه بودند (دلور، ۱۳۸۵)، مورد چرخش قرار گرفتند. با توجه به نمودار ۱ و ۲ هر دو عامل خودمداری و تکلیف‌مداری در بانوان و مردان حائز حداقل ۳ ماده از پرسشنامه با امتیاز بالاتر از ۱ بودند. مقدار ضریب KMO^۲، به ترتیب در گروه مردان و زنان ۰/۵۷ و ۰/۷۶۹ به دست آمد و آزمون بارتلت نیز در سطح $p < ۰/۰۰۰۱$ در هر دو گروه معنی‌دار بود. داده‌هایی مشمول یک عامل شدند که وزن عاملی ۰/۳۰ یا بالاتر را داشتند.

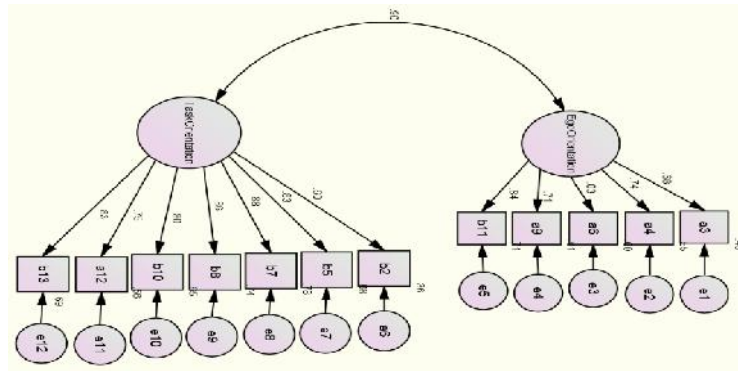
1. Scree
2. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)

جدول ۱. عامل‌های پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش و ماده‌های مربوط به هر عامل

مردان			بانوان		
عامل‌ها	سؤالات	بار عاملی	عامل‌ها	سؤالات	بار عاملی
۱: جهت‌گیری تکلیف‌مدار	۱۱	۰/۷۶	۱: جهت‌گیری تکلیف‌مدار	۷	۰/۷۶
	۱۲	۰/۷۱		۵	۰/۶۹
	۱۳	۰/۶۶		۸	۰/۶۶
	۱۰	۰/۶۵		۱۳	۰/۶۲
	۹	۰/۵۴		۱۰	۰/۶۲
				۱۲	۰/۵۸
۲: جهت‌گیری خودمدار	۱	۰/۷۹	۲: جهت‌گیری خودمدار	۱۱	۰/۶۸
	۲	۰/۶۷		۴	۰/۴۹
	۵	-۰/۶۲		۶	۰/۵۴
	۳	۰/۵۷		۹	۰/۵۵
	۶	-۰/۴۳		۳	۰/۴۳
	۷	۰/۴۲			

شکل ۱. مدل یک عاملی پرسشنامه جهت‌گیری هدف در مردان ورزشکار

شکل ۲. مدل دو عاملی پرسشنامه جهت‌گیری هدف در بانوان ورزشکار

توانست برازش مناسبی را اختیار کند (شکل ۱). با این حال، در گروه بانوان، تحلیل عاملی تأییدی مؤید یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی با ارائه مدل دو عاملی پرسشنامه بود (شکل ۲).

سپس به بررسی تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه از طریق نرم‌افزار ایموس ۲۱ پرداخته شد و تنها مدل یک عاملی پرسشنامه (جهت‌گیری تکلیف‌مدار) و آن هم منطبق با یافته‌های تحلیل عاملی اکتشافی در گروه مردان ورزشکار

جدول ۲. شاخص‌های برازش ساختارهای یک عاملی و دو عاملی پرسشنامه جهت‌گیری هدف در مردان و زنان ورزشکار

شاخص	جنسیت	X ²	X ² /df	GFI	TLI	IFI	CFI	RMSEA
یک عاملی	مرد	۳/۶۱	۰/۷۲	۰/۹۹	۱/۰۲	۱/۰۱	۱/۰۰	۰/۰۰۰
دو عاملی	زن	۱۸۶/۱۴	۳/۳۲	-	۰/۳۲	۰/۵۵	۰/۵۱	۰/۱۴

مردان و مدل دو عاملی در بانوان توانسته است شاخص‌های برازش مناسبی کسب نماید.

جدول (۲) شاخص‌های برازندگی مدل‌ها در گروه مردان و زنان ورزشکار نشان می‌دهد؛ به طوری که مدل یک عاملی در

جدول ۳. همبستگی متقابل زیرمقیاس‌ها و نمرات کل مقیاس جهت‌گیری هدف ورزشی

متغیرها	مردان ورزشکار (n=۱۳۲)			بانوان ورزشکار (n=۱۲۲)		
	۱	۲	۳	۱	۲	۳
جهت‌گیری هدف (۱)	-	-	-	-	-	-
جهت‌گیری تکلیف‌مدار (۲)	۰/۸۹***	-	-	۰/۵۵***	-	-
جهت‌گیری خودمدار (۳)	۰/۳۳***	۰/۳۳***	-	۰/۶۱***	۰/۳۳***	-

****p<۰/۰۰۰۱, ***p<۰/۰۰۱, **p<۰/۰۱, *p<۰/۰۵

بالای عامل‌ها با کل مقیاس و ضرایب همبستگی پایین‌تر خرده مقیاس‌ها با یکدیگر حاکی از استقلال نسبی عوامل از یکدیگر و روایی کل مقیاس است.

با توجه به تحلیل عاملی فوق، همبستگی درونی نمرات خرده مقیاس‌ها با یکدیگر و با کل مقیاس استخراج گردید که در جدول (۳) خلاصه شده است. ضرایب همبستگی

جدول ۴. مقایسه جهت‌گیری هدف بین مردان و بانوان ورزشکار

مقیاس	جنس	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون t
جهت‌گیری هدف	مذکر	۱۳۲	۰/۷۲	۰/۶۵	-۵/۰۴۵*
	مؤنث	۱۲۳	۱/۰۱	۰/۶۰	

*p=۰/۰۰۱

وجود تفاوت معنادار بین زنان و مردان در کل پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش است که نشان‌دهنده روایی افتراقی یا تشخیصی پرسشنامه است.

با نگاهی به جدول (۴) متوجه می‌شویم که میانگین و انحراف معیار جهت‌گیری هدف در گروه‌های مردان و زنان تا حدودی با یکدیگر متفاوت است و نتایج آزمون t حاکی از

آزمایی مناسب نیست (۲۳)؛ بنابراین، به جای آن از آلفای کرونباخ و دو نیمه‌سازی برای برآورد قابلیت اطمینان استفاده شد.

پس از بررسی روایی سازه پرسشنامه، به ضرایب پایایی پرسشنامه پرداخته شد. از آنجا که جهت‌گیری هدف ورزشی، رفتار خاص و پویا است، بر اساس نظریه کلاسیک سنجش، برای برآورد پایایی استفاده از آزمون‌هایی همچون باز

جدول ۵. ضرایب آلفای کرونباخ و دو نیمه‌سازی مرتبط با خرده مقیاس‌ها و کل مقیاس جهت‌گیری هدف ورزشی

بانوان ورزشکار		مردان ورزشکار		جنسیت
				آزمون
دو نیمه‌سازی	آلفای کرونباخ	دو نیمه‌سازی	آلفای کرونباخ	متغیر
۰/۵۹	۰/۷۲	۰/۴۶	۰/۵۵	جهت‌گیری هدف
۰/۵۱	۰/۴۶	۰/۳۱	۰/۱۶	جهت‌گیری خودمدار
۰/۷۶	۰/۷۹	۰/۷۴	۰/۷۲	جهت‌گیری تکلیف‌مدار

اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت. اجرای تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی نیز نشان داد که اکثر مواد پرسشنامه از بار عاملی بالای ۰/۳۰ برخوردارند ولی سؤالات ۴ و ۸ در گروه مردان و سؤال ۱ در گروه بانوان به دلیل داشتن بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ از پرسشنامه حذف شد. برای تعیین این که مواد پرسشنامه واقعاً از چند عامل اشباع شده‌اند، از شیوه چرخش متعامد استفاده شد و مشخص شد که دو عامل جهت‌گیری تکلیف‌مدار و خودمدار در گروه مردان ۳۸/۰۵ و در گروه زنان ۳۹/۰۱ درصد از واریانس متغیرها را تبیین می‌کنند. این ساختار عاملی منطبق با الگوی هدف موفقیت (۳) است و با تحقیق‌های انجام‌شده (۴) و (۱۴) در کشورهای دیگر هماهنگ است و آن بیانگر روایی سازه ابزار فوق در بین جامعه ورزشکار جوان ایرانی می‌باشد؛ یعنی، این ابزار یک سازه یک‌بعدی نیست و باورهایی در ابعاد اهداف شخصی و مفهومی پیرامون جهان را در دو حوزه مجزا و پایا اندازه‌گیری می‌کند. بعلاوه، روابط درونی کم خرده مقیاس‌ها با یکدیگر و بالای آن‌ها با کل مقیاس (بین ۰/۳۴ تا ۰/۷۹) نیز حاکی از استقلال نسبی عوامل از یکدیگر و روایی همگرای کل مقیاس است.

پایایی کل پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ در مردان ورزشکار ۰/۵۵ و در بانوان ورزشکار ۰/۷۲ و با استفاده از دو نیمه‌سازی به ترتیب در مردان و زنان ورزشکار ۰/۴۶ و ۰/۵۹ برآورد شد. در گروه بانوان، ضرایب آلفای کرونباخ برای دو خرده مقیاس تکلیف‌مداری و خودمداری ۰/۷۹ و ۰/۴۶ و دو نیمه‌سازی ۰/۷۶ و ۰/۵۱ محاسبه شد که میزان پایایی قابل قبول و متوسطی هستند و هم‌راستا با پژوهش‌های دودا و نیکولاس (۱۹۹۲) و دیگر پژوهش‌ها (۱۷) در کشورهای دیگر است. این ضرایب در گروه مردان، در دو خرده مقیاس به ترتیب برای آلفای کرونباخ ۰/۷۲ و ۰/۱۶ و دو نیمه‌سازی

با توجه به جدول (۵) می‌توان گفت که خرده مقیاس جهت‌گیری خودمدار کمترین مقدار ضرایب پایایی دارد به طوری که در مردان دارای ضرایب پایایی قابل قبولی نمی‌باشد ولی خرده مقیاس جهت‌گیری تکلیف‌مدار از ضرایب پایایی نسبتاً مطلوبی برخوردار است. باین حال مقدار ضرایب برای کل مقیاس جهت‌گیری هدف خوب است (۲۱) و در نتیجه می‌توان گفت که پرسشنامه مورد استفاده در تحقیق حاضر دارای اعتبار بوده و از ثبات قابل قبولی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت شناسایی و بهبود انگیزه پیشرفت در ارتقای پایبندی به تمرین بدنی و بهبود عملکرد ورزشی، هدف از مطالعه حاضر، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش بود. در واقع، این پژوهش تحلیلی منطقی از پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش بود که توسط دودا و نیکولاس (۱۹۹۲) ساخته شده است و حسین‌نژاد (۱۳۸۸) آن را به فارسی ترجمه نموده است.

همان‌طور که برخی پژوهش‌ها نشان داده بودند که بین زنان و مردان در جهت‌گیری خودمدار (۹) و تکلیف‌مدار (۸) تفاوت قابل توجهی وجود دارد و به‌طور متناقض، در دیگر جهت‌گیری‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد، یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان دادند که بین مردان و زنان ورزشکار ایرانی در میزان و چگونگی جهت‌گیری هدف به‌طور کلی تفاوت قابل توجهی وجود دارد؛ به همین دلیل به بررسی میزان روایی و پایایی این پرسشنامه به‌طور مجزا در بین بانوان و مردان ورزشکار پرداخته شد.

روایی پرسشنامه با استفاده از روش تحلیل عاملی

پژوهش‌های ورزشی، در حوزه‌های مختلفی همچون روان‌شناسی اجتماعی ورزشی، مدیریت ورزشی و غیره استفاده نمود. تحقیقات بیشتر، پیرامون جهت‌گیری هدف ورزشی در این جمعیت، ممکن است اطلاعاتی فراهم نماید که بتواند به توسعه اطلاع‌رسانی و اجرای مداخلات فردی و هدفمند برای بهبود پایبندی به ورزش کمک نماید. بعلاوه، با بررسی بیشتر شاخص‌های روان‌سنجی پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش، پایه‌ای برای ارزیابی مناسب بودن مداخلات بالینی مبتنی بر افزایش انگیزه موفقیت ورزشی ارائه می‌شود. علاوه بر این، در پژوهش‌های آینده می‌توان تأثیر ساختار ورزش در توسعه جهت‌گیری هدف موفقیت را نیز بررسی نمود. درنهایت، با توجه به این‌که داده‌های حاصل از این پژوهش، محصول پاسخ ورزشکاران جوان شهر جهرم در ورزش‌های تفریحی-اوقات فراغت می‌باشد، تعمیم نتایج این پژوهش به دیگر گروه‌های مختلف ورزشکاران به تأمل نیازمند است. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود جهت تعمیم نتایج یافته‌های این پژوهش، لازم است ورزشکاران سایر استان‌ها اعم از کودکان و بزرگسالان در سطوح مختلف مهارتی و سنی نیز مورد مطالعه قرار گیرند.

منابع

1. Atayfar Robabeh, Shaghaghi Farhad. (2010). the relationship between goal orientation, self-regulated learning and academic achievement in third grade female students in math-physics and humanities disciplines. Journal of Education, 106, 49-65. (Persian).
2. Hashemi Zahra, kheir Mohammad. (2008). an Investigation of the Relationship between Metacognition and Goal-Oriented. Journal of Psychology, University of Tabriz, 3 (11), 127-150. (Persian).
3. Nicholls JG, Cheung PC, Lauer J, Patashnick M. (1989). Individual differences in academic motivation: Perceived ability, goals, beliefs, and values. Learning and Individual Differences, 1(1), 63-84.
4. Duda JL. (1989). Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes. Journal of Sport & Exercise Psychology, 11, 318-335.
5. Duda JL, Nicholls J. (1992). Dimensions of Achievement Motivation in Schoolwork and Sport. Journal of Educational Psychology, 84(3), 290-299.
6. Kim BJ, Gill DL. (1997). A cross-cultural extension of goal perspective theory to Korean

۰/۷۴ و ۰/۳۱ بود. پایایی به‌دست‌آمده برای خرده مقیاس تکلیف‌مداری خوب است ولی خرده مقیاس خودمداری در مردان قابل قبول نمی‌باشد که هم‌راستا با پایایی محاسبه شده در برخی کشورهای آفریقایی است (۱۵). در تبیین این امر می‌توان گفت طبق نظر مارکوس^۱ و کیتایاما^۲ (۱۹۹۱) گویه‌های خودمداری توسط پاسخ‌دهندگان «سازه مستقل خود» را ارزیابی می‌کنند که در فرهنگ‌های فردگرا نافذ است و در مقابل «سازه بین فردی خود» است که در فرهنگ‌های جمع‌گرا برداشت می‌شود (۲۴). ارزش رفتار گروه‌مداری در شهر جهرم و تمایل به ارائه جواب قابل قبول اجتماعی در شرایطی که در معرض مقایسه اجتماعی قرار گرفته می‌شود، ممکن است راهی باشد که از آن طریق مردان جوان به گویه‌های مربوط به خودمداری پاسخ می‌دادند؛ چراکه چنین تمرکزی بر خود ممکن است نوعی بی‌شرمی قلمداد شود. بعلاوه، نتایج به‌طور کلی مطابق با مفروضات نظریه انگیزه موفقیت و یافته‌های متعددی از ادبیات انگیزشی است که لذت بردن از ورزش به‌طور کلی با ادراک از توانایی و جهت‌گیری تسلطی و تکلیف‌مدار رابطه دارد ولی در پیشینه، ارتباط جهت‌گیری خودمدار با انگیزش، خیلی کم مشاهده شده است و یا اصلاً مشاهده نشده است (۲۵). بعلاوه، لذت در محیط‌هایی به وجود می‌آید که در آن تصویری از سطوح مشارکت در فعالیت‌های جوانان وجود دارد (۱۵). درحالی‌که بافت اجتماعی در شهر جهرم، به‌طور کلی انگیزش کمی برای مشارکت مردان جوان در ورزش و فعالیت‌های تفریحی ایجاد می‌کند و اگر ادراک والدین و مسئولان چنین جوانانی ارتقا یابد، چنین جوانانی تمایل به لذت بردن از تمرین‌های بدنی خواهند داشت و دارای جهت‌گیری هدف خودمدار بیشتری می‌شوند.

از این‌رو، می‌توان نتیجه گرفت که تلاش‌های به‌عمل‌آمده در زمینه بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش نتیجه‌بخش بوده است و این پرسشنامه، با توجه به شیوه اجرا (به‌صورت گروهی و انفرادی) و سهولت نمره‌گذاری که از مهم‌ترین جنبه عملی آزمون است، ابزار مفید و معتبری است که می‌تواند انگیزش موفقیت ورزشکاران را در بافت فرهنگی-اجتماعی ایرانی (شهر جهرم) ارزیابی نماید؛ به‌گونه‌ای که می‌توان از آن به‌عنوان وسیله‌ای معتبر و قابل اطمینان برای

1. Markus
2. Kitayama

- Golfers Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15(0), 1644-1649.
19. Abolqasemi Abbas, Ariapour, Said. (2006). The Relationship of Coping Strategies and Goal Orientation with Competitive Anxiety and Sportive performance in athletes. *Quarterly Research on Sport Science*, 13, 141-155. (persian).
20. Delaware Ali. (2006). *Research Methods in Psychology and Educational Sciences*. Fourth Edition. Tehran: Publication editing. (persian).
21. Kline RB. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York, London: Guilford Press.
22. Duda JL. (1993). The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire. Translation by: Aazam HosseinNejad. Tehran: the dynamic Yar test Institute, 2009. (persian).
23. Bollen KA. (2005). *Structural Equation Models Encyclopedia of Biostatistics*: John Wiley & Sons, Ltd.
24. Markus H, Kitayama S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
25. White SA, Kavassanu M, Tank KM, Wingate JM. (2004). Perceived parental beliefs about the causes of success in sport: Relationship to athletes' achievement goals and personal beliefs. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14, 57-66.
- youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19, 142-155.
7. Ricciardi AA. (2012). Prediction of exercise adherence with goal orientations and motivational climate (the Degree of Master of Science), Colorado State University Fort Collins, Colorado.
8. Baser B, Bayar P, Ghorbanzadeh B. (2013). A determination of goal orientation in respect to the age categories and gender volleyball players in relation to their success. *European Journal of Experimental Biology*, 3(1), 81-84.
9. Bakirtzoglou P, Ioannou P. (2011). Goal orientations, motivational climate and dispositional flow in Greek secondary education students participating in physical education lesson: Differences based on gender. *Physical Education and Sport*, 9(3), 295-306.
10. Duda JL. (1988). the relationship between goal perspectives, persistence and behavioral intensity among male and female recreational sport participants. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 10(2), 95-106.
11. Hanrahan S, Biddle S. (2002). Measurement of achievement orientations: Psychometric measures, gender, and sport differences. *European Journal of Sport Science*, 2(5), 1-12.
12. Duda JL, & White SA. (1992). Goal Orientations and Beliefs about the Causes of Sport Success among Elite Skiers. *The Sport Psychologist*, 6, 334-343.
13. Toros T, Akyüz U, Bayansalduz M, Soyer F. (2010). Examining the relationship between task-and ego-oriented goals and life satisfaction (A study of people doing mountaineering sports). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Bağlantıda]*, 7(2), 1039-1050.
14. Kilpatrick M, Bartholomew JB, Riemer H. (2003). the measurement of goal orientations in exercise. *Journal of sport behavior*, 26(2), 121-136.
15. Malet L. (2006). Goal Orientations, Sport Ability, Perceived Parental Influences and Youths' Enjoyment of Sport and Physical Activity in Botswana. *International Journal of Applied Sports Sciences*, 18(2), 89-107.
16. Castillo I, Tomás I, Balaguer I, Fonseca AM, Dias C, Duda JL. (2010). The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire: Testing for Measurement Invariance and Latent Mean Differences in Spanish and Portuguese Adolescents. *International Journal of Testing*, 10(1), 21-32.
17. Hanrahan SJ, Cerin E. (2009). Gender, level of participation, and type of sport: Differences in achievement goal orientation and attributional style. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 12(4), 508-512.
18. Majzub R, Muhammad TA. (2011). Goal Orientation and Achievement of Junior in

عبارت آورده شده است که شما باید به ترتیب آن‌ها را در ادامه جمله اصلی قرار داده و میزان موافقت یا مخالفت خود را با جمله تکمیل‌شده، مشخص کنید.

پیوست (۱): پرسشنامه جهت‌گیری هدف خودمداری و تکلیف‌مداری در ورزش در بالای پرسشنامه جمله‌ای ناتمام آمده است (من احساس می‌کنم زمانی در ورزش موفق‌ترم که...) و در جدول ۱۳ من احساس می‌کنم زمانی در ورزش موفق‌ترم که ...

کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	عبارت
					۱- تنها کسی باشم که می‌تواند بازی کند یا مهارتی داشته باشد.
					۲- مهارت جدیدی را یاد گرفته باشم و به همین دلیل بخواهم بیشتر تمرین کنم.
					۳- من عملکرد بهتری از دوستانم داشته باشم.
					۴- دیگران نتوانند به خوبی من عمل کنند.
					۵- کاری را یاد گرفته باشم که انجام دادن آن جالب است.
					۶- دیگران آشفته باشند، ولی من نباشم.
					۷- با سخت‌کوشی مهارت جدیدی را آموخته باشم.
					۸- واقعاً سخت کار کرده باشم.
					۹- بیشترین امتیازات را بگیرم.
					۱۰- چیزی که یاد گرفته‌ام سبب شود که بخواهم در مورد آن موضوع بیشتر بدانم.
					۱۱- بهترین باشم.
					۱۲- احساس کنم که مهارت صحیحی را یاد گرفته‌ام.
					۱۳- کارهایم را به بهترین نحو انجام داده باشم.